

LA FUNCIO LOCAL EN LES FORMES DE RELATIU DE LA PRODUCCIO ESCRITA EN ARANÈS

AITOR CARRERA I BAIGET
Universitat de Lleida

En les pàgines següents, pretenem d'encarregar-nos de les formes que s'ocupen de la funció local en l'àmbit dels relatius: del paper del que s'ha anomenat pronom relatiu adverbial (*on* en català) i d'altres estructures de tipus preposicional que apareixen exercint aquella funció al costat de la forma anterior. De fer-ho, concretament, en l'occità de la Vall d'Aran o aranès i —encara de manera més específica— en la producció escrita en aquesta varietat lingüística en els darrers anys: es tracta, de fet, dels textos literaris o amb pretensions literàries recents en aquesta modalitat geogràfica de l'occità, i també dels limitats escrits de l'àmbit de la premsa en suport de paper feta en gascó a la comarca de la Vall d'Aran. De tot allò que no sigui aranès oral ni de tradició oral: de l'única «literatura» de què disposem, vaja, en aranès en una època més o menys recent.¹

Concretament, i a partir del contrast amb el català, l'objectiu és d'establir —sense pretensions estadístiques i de manera prospectiva— l'inventari de possibilitats que fan acte de presència en aquell aranès i en aquell context,² fent al mateix temps una comparació amb d'altres territoris de llengua occitana i —més específicament— amb la normativa de Loís Alibèrt, fonamentada en el dialecte llenguadocià però alhora oberta a la resta del domini. En trobar-se l'occità de la Vall d'Aran en una situació prou particular,³ una anàlisi contrastiva d'aquest tipus i una exposició —encara que sigui generalitzant— de les formes de relatiu que poden aparèixer en un context concret ens poden fer una idea del model que segueix l'aranès formal i escrit. I més en un cas com aquest, en què —com podrem comprovar— la normativa occitana i la catalana no acaben de ser coincidents i on podrem veure quin és el posicionament de l'occità de la Vall d'A-

1. Cal agrair els suggeriments i comentaris fets pel Dr. Joan Solà de cara a la redacció definitiva d'aquest text exploratori sobre els relatius amb funció local en aranès. En cas que es detectés algun error en aquesta redacció definitiva, però, és responsabilitat única de l'autor.

2. L'inventari del català de formes de relatiu amb antecedent explícit amb funció local és recollit per Solà (2002: 2470).

3. L'Aran es troba en un espai administratiu català que disposa d'una llengua amb una tradició literària secular i una normativa comunament acceptada, però alhora pertany a una comunitat lingüística que, malgrat la seua tradició literària considerable, disposa d'una norma gramatical de relativa acceptació per part d'una població que ha optat massivament pel francès: motiu d'oposició, a més, per alguns grups d'antinormativistes que, malgrat ser reduïts, tenen encara un pes prou important en un país amb una llengua en perillosa recessió. L'aranès, a més, ha passat de manera prou recent d'un estadi de tradició purament oral a començar de ser present en l'escrit i, a la Vall d'Aran, la consciència de pertànyer a una comunitat lingüística majoritàriament estesa més enllà de la frontera estatal encara no ha arrelat completament: ni en alguns d'aquells que poden usar la llengua en l'escrit, que desconeixen sovint la norma gramatical occitana.

ran, en accedir a l'escrit, en relació als dos pols d'atracció que hem definit: per una banda, el català (i, doncs, la normativa fabriana); per una altra, la resta de l'occità (i la normativa alibertina).

Fins ara, en aranès, l'atenció dedicada a les partícules de relatiu ha estat ben escassa. Només Joan Coromines s'ha ocupat de la qüestió en la seua monografia sobre l'occità de la Vall d'Aran (Coromines, 1990); però les seues dades són ben limitades i s'ocupen encara —exclusivament— de la llengua oral.⁴ No tenim, doncs, en l'actualitat, ni un inventari de formes de relatiu presents en l'aranès parlat. Ni tampoc, com era d'esperar, en l'aranès escrit, modalitat que pràcticament no ha estat estudiada des de cap de les vessants de la lingüística.

Si el nostre primer objectiu, doncs, és d'establir un inventari de formes és, justament, pel fet que aquesta potser és la primera feina que cal realitzar abans de plantejar-se objectius més ambiciosos. Perquè resulta difícil —en un espai reduït com aquest— d'explicitar els condicionants de qüestions que vagin més enllà d'aquest inventari i perquè també resulta complicat d'endinsar-nos —vistos els precedents— en afers sintàctics més específics que afecten el nostre àmbit d'estudi com ara qüestions de duplicació pronominal, de distribució de diferents possibilitats pronominals —diguem-ne— «equivalents» en l'àmbit de les oracions de relatiu (romandrem, en aquest cas, en les qüestions més genèriques o generalitzants) o fins de la natura concreta dels antecedents depenent de cada cas anterior o d'allò que s'ha anomenat «caiguda i dislocació de preposicions davant el relatiu» (Solà, 2002: 2478). La informació que us proposem de fer explícita en les pàgines següents, doncs, és més aviat limitada: una informació que haurà de ser ampliada i completada més endavant en estudis posteriors que vagin més enllà de la superficialitat en què aquí ens mourem.

Teniu davant, doncs, un treball reduït i amb unes limitacions considerables, lluny de previsions d'exhaustivitat. Que farà especial atenció a l'inventari de formes a partir de l'ús observat en textos de tipus escrit. Però que també anirà, quan sigui convenient per raons de pertinència, més enllà de l'explicitació de les estructures —o patrons— generals de relatiu amb funció local. Que s'ocuparà —al mateix temps— d'altres qüestions afins quan calgui fer-ho i quan es disposi d'informació prou important per assolir aquest objectiu. Encara que sigui en format de mínims.⁵

1. (PREPOSICIÓ) + ON

Com en català (Fabra, 1981: 83-84, 1988: 93-94), que té *on*, la funció local també disposa —en occità— d'una forma pronominal específica. En aranès, però, aquest adverbi pronominal ha arribat a incorporar, dins de la seua fesomia, la preposició *a* en els casos —d'entra-

4. De fet, sent justos, Coromines no podia ocupar-se de la llengua escrita —més enllà dels versos d'algun poeta com Condò o Benosa— encara que fos la seua intenció: ja per per una raó d'ordre cronològic. En l'època que Coromines recollí els seus materials sobre l'aranès, aquesta varietat geogràfica de l'occità es trobava encara lluny de la codificació ortogràfica i de tenir una presència en textos escrits com la que té avui.

5. En aquest treball es poden trobar a faltar comentaris sobre els relatius amb antecedent implícit (encara que hi fem referència breu a la nota 8), sobre les oracions tradicionalment anomenades interrogatives indirectes —relacionades amb les de relatiu— o encara sobre aspectes del relatiu amb funció local que poden ser tractats, per exemple, en el cas del català, per Solà (2002). Segons el cas, podrem fer al·lusions esporàdiques a algunes de les qüestions esmentades (o ocupar-nos, més enllà de la funció locativa, de les construccions de relatiu de tipus preposicional o de la forma relativa *que omnibus* pròpia del català oral però alhora de l'occità normatiu). En cap moment, però, no ens podrem atansar al tractament sistemàtic i detallat que fa Solà (2002) d'afers com aquests a partir del català.

da— en què l'adverbi apareix sense condicionant preposicional. Deia Coromines que «la forma nominal aranesa és *aonn* (pron. *aún*) [per *a on*], més aviat que *onn* [per *on*].» (Coromines, 1990: 277),⁶ i de fet és així en la major part dels casos (exs. [1] i [2]; i [3] explicatiu),⁷ malgrat que —isoladament— puguin retrobar-se casos de la forma *on* en diversos textos (ex. [4]), que, en el nivell de la freqüència, són aparentment més esporàdics —en les oracions de relatiu— que l'anterior amb preposició *a* incorporada:⁸

- [1] ath hons deth pòble i ère plaçada era glèisa *a on* i ère eth Sant (Generalitat, 1990: 41)
- [2] en aqueth horat *a on* n'i auie ua auta (Coca, 2000: 56)⁹
- [3] ena pòrta der otèl Rosta, *a on* ua companhia de soldats li rendic aunors (Coca, 2000: 23)¹⁰
- [4] eth rei Alfons XIII anèc entara casèrna militar *on* servie Tonet (Generalitat, 1990: 27)

6. L'afirmació de Coromines serveix tant en els casos de relatiu com en els d'interrogatiu, malgrat que ell mateix sembla que insinuava que, en els relatius, la forma sense preposició aglutinada podia ser més habitual: «Quan la funció és relativa, també és així, si bé de vegades usen *onn* sense *a*-».

7. En les pàgines següents, molts cops, ens ocuparem de reproduir, en el moment d'exposar exemples, simplement l'antecedent del relatiu, i no pas l'oració principal de la qual té dependència. Això, en certa manera, ens impedeix de tractar qüestions com la de les interrogatives sense marca explícita (que cal posar en relació amb la natura del verb de la principal), però ve a coincidir amb la tònica general de moltes gramàtiques occitanes (*on*, molts cops, s'exposa només l'antecedent del relatiu i no l'oració principal completa).

8. En els casos amb antecedent implícit es produeix exactament el mateix. També, allí, hi podem trobar *a on* (ex.[a]) i *on* (ex. [b]), i fins en inici d'oració. Diem això perquè potser és on es pot veure més clara la possibilitat d'aparició de les dues formulacions esmentades:

- [a] *A on i a pothi (porets) non canten garies* (Centre de Normalisacion Lingüística dera Val d'Aran (CNLVA), 1992: 67)
- [b] *On non i a tolhes era aigua cor mès* (Coromines, 1990: 277)

De la mateixa manera, però, que en els casos d'antecedent implícit, és més present la formulació *a on* que no pas *on*, com als exemples següents, on —de pas— testimoniem les dues estructures habituals (i aquí ja hi intervé una qüestió referent a les formes *aquiu*, ex. [c], o bé *pertot*, ex. [d], corresponents, respectivament, al català *allí/allà* i *arreu*: cf. Solà, 2002: 2494 i 2497) amb el pronom adverbial que ens ocupa:

- [c] *Aquiu a on es sònns vesins[,] en ua epòca determinada[,] an costum [sic] de talar* (Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés (OFEA), 2000: 13)
- [d] *Eth Senhor Calzado [,] per tot [pertot] a on a anat...* (Montoya, 2000: 8)

L'aglutinació de la preposició *a* en la formació homòloga a la catalana *onsevulla* o *onsevulga que* (cf. Solà, 2002: 2501) resulta més problemàtica en la mesura que es tracta d'una construcció d'escassíssim ús fins en aranès formal, malgrat que hagi estat recollit *onsevolhe* en aranès (Vergés, 1998: 278) i en gascó general (Palay, 1980: 713), sense aglutinació de la preposició *a*. De fet, en aranès resulten ser de ben poc ús totes les construccions que Solà (2002: 2501) cataloga de «raríssimes», «arcaiques» o «altament literàries»: malgrat que un presumpte «adverbi» *on que sigue* sigui recollit per Vergés (1998: 278). Contràriament a l'occità de l'Estat francès, on les combinacions d'interrogatiu i *que* resulten ben usades, se'n pot trobar exemples i explicacions més específiques en bona part de les gramàtiques occitanes modernes, de la d'Alibèrt (Alibèrt, 1976: 45) a la de Teulat (Teulat, 1976: 39 i 75).

9. Ens estalviarem aquí de parlar sobre l'afer dels «pleonasmes» pronominals, perquè —ben mirat— ens ocuparia un espai del qual aquí no disposem. De manera indicativa, diguem —però— que, a grans trets, el duplicat pronominal (més enllà de la duplicació pròpia del *que* connector de què parlarem més avall, i de manera genèrica) es produeix en aranès fixament en casos gramaticalitzats com el que apareix en aquest exemple (*auer-i*), com en català (cf. Solà, 1990: 123). En occità hi ha tolerància a la duplicació fins en casos que el català consideraria inadmissibles (cf. Alibèrt, 1976: 292) i, en aranès, malgrat que aquest fet potser no es manifesta en tots els casos que es pot manifestar en l'occità descrit per Alibèrt, també trobaríem casos de duplicació que —des del punt de vista del català— podrien arribar a semblar més o menys sorprenents. I no cal dir que duplicació ben coherent en casos que en català es consideren «casos-límit» o «inestables» (Solà, 1990: 118-119).

- 10. Compareu, a mode de curiositat, aquesta frase amb la que recull Solà (2002: 2468): ex. 12e'.

El mateix fenomen d'aglutinació de la preposició *a*, que ja es produeix en català dialectal (DCVB, s. v. *on*, DECat, s. v. *on*) i que fins Fabra havia recollit en un primer moment (Fabra, 1982: 189), es pot donar també en l'occità de l'Estat francès, on la forma *a on*, per *on*, apareix al llarg i ample del domini: des de Gascunya (Palay, 1980: 41, 713, Rohlf, 1935: 196) a Provença (Mistral, II, 1979: 441) passant pel Llenguadoc (Alibèrt, 1997: 516). Encara, això, pot haver passat al francès regional d'Occitània, on també pot aparèixer la forma *a où* per *où* (Palay, 1980: 41).¹¹ Tanmateix, són les formes sense preposició *a* aglutinada les que figuren en la normativa alibertina (exs. [5]-[6]):

- [5] Voldriá pas que tos uèlhs...seguiguèsson la dralha *ont* mon passat se pèrd (Alibèrt, 1976: 313)
 [6] Ara, sèm dins la solharda, *ont* rengui la pala, las pelhas, lo farrat (Nouvel, 1975: 44)

Si en català *on* no accepta la preposició *en* (Solà, 2002: 2554), tampoc no l'accepta l'aranès, que, en un sentit estàtic —doncs— admet *a on* i també *on* (encara que les ocurrencies siguin més limitades), però no **en on* (exs. [7], [8], [9]):

- [7] un horat *a on* n'i auie ua auta
 [8] *un horat *en on* n'i auie ua auta
 [9] un horat *on* n'i auie ua auta

On no rebutja la preposició direccional gascona *entà* (*tà* en forma reduïda), però *entà* sembla d'aparició facultativa davant *on*: potser perquè la seua presència queda condicionada per afers que encara no han estat descrits.¹² De manera que, malgrat els possibles matisos o condicionants sintàctics, amb un sentit direccional són possibles les combinacions (*en*)*tà on* (ex. [11]) o bé *a on* (ex. [10]) o *on* (ex. [12]), malgrat que sembla que —en aranès— s'opti majoritàriament, en cas d'absència de la preposició (*en*)*tà*, per —com abans— la combinació *a on* més que no pas per *on* ([12], de fet, correspon al gascó de l'Estat francès). En el cas d'altres preposicions, es nota, actualment, en l'aranès escrit, una tendència general —que deu seguir allò que és habitual en la llengua oral— al manteniment de la forma *a on* darrere preposició (exs. [14]-[17]): només —en general— en els casos en què raons d'ordre fonètic ho provoquin s'evita la combinació *a on* (com segurament ja passava a [11]),¹³ però —vaja— tampoc no podem parlar de sistematicitat en la tria. Fins en aquesta situació, es pot optar per la forma *a on* (ex. [13]):¹⁴

11. Caldria veure, però, fins a quin punt això no afecta més aviat les oracions de tipus interrogatiu més que no pas les relatives.

12. Fins ara no s'han establert —i no semblen del tot clars, tampoc— els límits de la presència d'aquesta preposició davant *on* en funció de la natura de l'oració que encapçali: relativa especificativa, explicativa o substantiva o bé interrogativa dita «indirecta» ¿Pot ser que hi intervinguin qüestions d'ordre fonètic i que l'acabament d'un període prosòdic afavoreixi la presència de (*en*)*tà*? Cf. ex. [11]. Almenys en les oracions interrogatives «clàssiques» sembla que l'alternança (*en*)*tà on* - *a on* i l'opcionalitat de l'aparició explícita de (*en*)*tà* són força més presents —i menys condicionades— que en el cas de les oracions de relatiu: així, poden aparèixer, de la mateixa manera i sembla que gairebé amb una sinonímia total, *tà on vas?* o bé *a on vas?* De fet, (*a*) *on vas?*, sense (*en*)*tà*, és construcció gens desconeguda en el gascó de l'Estat francès (cf. Rohlf, 1977: 196, Palay, 1980: 713), malgrat que no sigui recollida en diversos assaigs gramaticals que s'ocupen d'aquest dialecte occità (Birabent / Salles-Loustau, 1989: 64).

13. Amb antecedent implícit: *Tot camin pòt amiar* [,] *entà on voletz anar* (Comission de Mèstres (CM), 1984: 49).

14. De fet, un exemple d'això que diem seria ja l'ex. [1]. Però, fins aquí, en un context fonètic favorable a la presència de la forma *on* (perquè la diferència teòrica amb el cas d'aparició aglutinada de la preposició *a* no més seria un so vocàlic més o menys allargat), es manté la forma *a on*.

- [10] ère era còva *a on* se n'anèc eth Sant (Generalitat, 1990: 42)
 [11] En un endret pròp deth Ticolet —ena vessant aranesa—, *tà on* pujauen cada dia a pè (Coca, 2000: 16)
 [12] La maison *on* ès anat (Hourcade, 1986: 107)
 [13] Eth lòc *enquia a on* arribaue era antiga tribu des Garumni (Montoya, 1999: 20)¹⁵
 [14] Es prats *per a on* baishe er arriu (Coromines, 1990: 277)
 [15] eth carrèr *per a on* auèm de trobar era casa (CNLVA, 1996: 17)
 [16] era vila a on a neishut e *d'a on* se n'a anat (OFEA, 2000: 8)
 [17] deth lòc *d'a on* son eri (OFEA, 2000: 13)

2. RELATIUS PREPOSICIONALS

La forma *on* (o, en el nostre cas, *a on*) pot ser reemplaçada en la producció escrita en aranès pels altres relatius preposicionals: sembla que, en aquest cas, les limitacions han de ser les mateixes que en català (Solà, 1972: 118, Fabra, 1988: 93-94, Badia, 1994: 370-371, Solà, 2002: 2553).¹⁶ Es tracta de solucions que no resulten ser les més habituals en la llengua oral: que, tanmateix, són prou usuals en la llengua escrita (exs. [18], [21], [22]). Fins al punt que, en l'aranès amb pretensions formals o literàries, la combinació *preposició + article definit + quaulquaus* ve a ser enormement productiva. És ja en això que l'occità de l'Estat espanyol marca una distància amb el de l'Estat francès: perquè, mentre en aranès es potencien aquest tipus de formes —i se'n fa ús i, diríem, abús—, en el model lingüístic formal de la resta del domini aquest tipus de construccions —malgrat no ser absents— (exs. [19], [23], [24]) passen per ser connotades de solucions arcaïques i amb una baixa freqüència d'ús.¹⁷ Ens podem plan-

15. Hauríem de fer consideracions més específiques sobre alguns dels exemples que reproduïm aquí, com ara la qüestió de la condició genèrica d'alguns antecedents com *lòc* o bé de la capacitat de recuperabilitat d'aquest tipus d'antecedent «buit» en altres casos, que podrien ser tractats al costat dels casos 21a o 21c de Solà (2002: 2553). Prescindirem, però, aquí, d'aquestes qüestions i considerarem com a exemples «típics» alguns casos que, potser, haurien de rebre una atenció més específica o fins ser tractats de manera diferent. En cas que es trobin exemples d'aquest tipus cal que se sàpiga que les formes lèxiques «genèriques» que hi apareixen són igualment canviabls per altres formes semànticament més «plenes». No podem encarregar-nos, en aquest espai reduït, de tractar aspectes com els que acabem d'esmentar de forma adequada. I, simplement, en el fons, hi ha una qüestió de dimensions quantitatives del corpus que aquí hem utilitzat en la reproducció d'oracions concretes.

16. La principal prova que les construccions que no són possibles en català tampoc no en són en aranès, ara, ve representada pel fet que, en l'occità d'Aran, no trobem testimoniades construccions del tipus que Solà (2002: 2553) no considera possibles en català. Per cert, i per un altre costat, malgrat el que dóna a entendre Solà (1972: 118) sobre el reemplaçament que comentem, Fabra (1988: 93-94) només feia referència explícita —ara— al cas de la combinació *preposició + article definit + quaulquaus*.

17. No es tracta d'una qüestió estrictament vinculada al locatiu. Es tracta, de fet, d'una qüestió que fa referència a les formes articulades —i no pas «substitutes» de *qui* «tònic»— *quaulquaus* —o *qual, quals* en llenguadocià—, facin el paper que facin. Malgrat que Alibèrt o Mistral no ho expliciten, i malgrat que en l'occità de l'Estat francès la combinació *preposició + article definit + quaulquaus* es deu alimentar de les correspondències franceses de les combinacions amb preposició del tipus *lequel* o de les formes amb preposició aglutinada *duquel* o *auquel* (i paradigmes respectius), són nombrosos els llocs on es poden trobar aquestes construccions catalogades d'antigues o rars de forma més o menys clara: de la «langue ancienne» (Martin / Moulin, 1998: 71), «rarement» presents modernament (Caudéran, 1861: 30), típics de la «langue soutenue» (Birabent / Salles-Loustau, 1989: 49) o «d'usage plutôt littéraire» (Ronjat, 1980: 95), «formas vielhidi» (Toscano, 1998: 53) o localitzables sobretot en «la langue écrite juridique et dans les textes d'archives» (Grosclaude, 1977: 102).

tejar, doncs, ja, si això ens ve a dir que, l'aranès, en el moment de la recerca de la formalitat, segueix de manera unilateral (en relació als altres dialectes de la mateixa llengua) els patrons de les llengües meridionals, català i espanyol:¹⁸

- [18] Aqueth miralh *en qué* m'agradarie vedé-me (Montoya, 2000: 9)
- [19] Las charcers *en qué* m'a mes (Fernández, 1985: 324)
- [20] L'ostau *en qué* demòra lo mèste d'escòla (Lespy / Raymond, 1998: 524)
- [21] non crem pas ua Euròpa centralisada, senon descentralisada, *ena quau* es regions an de jogar un plen papèr (Eth Diari, 4-II-1999)
- [22] un romieuatge *en quau* se passe d'èster hilh o hilha a compausant d'ua parelha (Centre d'Estudis Demogràfics (CED), 2002: 53)
- [23] La maion *dintre la quala* siáu naisstut (Toscano, 1998: 53)
- [24] Era maison *dera quala* sò sortit (Daulon, 1977: 60)

La mateixa qüestió, de seguiment del model que hem anomenat «meridional», cal que sigui també plantejada en relació a una altra de les construccions usuals de relatiu (també de locatiu) usades per l'occità de la Vall d'Aran. Perquè, de fet, en l'aranès formal o escrit, es troba alguna solució del tipus *preposició + article definit + que*. La construcció esmentada, a propòsit del català, ha estat catalogada ja algun cop de «típica, exclusiva i extraordinàriament usada del castellà» (Solà, 1972: 112) i —de fet— va ser bandejada per Fabra de la llengua normativa (Fabra, 1981: 86-87), que reservà *article definit + que* per als casos d'antecedent implícit o relatiu substantiu i per als que —avui— etiquetaríem de casos amb «categoria buida» en l'antecedent nominal (cf. Fabra, 1954: 28-31, 1988: 94). En català, però, malgrat la sanció, aquesta construcció disposa d'una «extensió social» (Badia, 1994: 366)¹⁹ que ha fet que algun gramàtic no s'hi acabi d'oposar completament.²⁰

La mateixa extensió social és present en aranès, però també hi ha —en aquest dialecte occità— una qüestió de normativa. El cas de *preposició + article definit + que* que ara ens ocupa no sembla que sigui recollit en la normativa alibertina, que reserva —si més no, implícitament, i a través d'exemples— el paper de la combinació de relatiu *article definit + que* a

En el cas de *preposició + que* resultarà ja prou simptomàtic de dir que els exs. [19] i [20] provenen de textos d'època medieval.

18. Al costat de *preposició + article definit + quau* apareix, potser de manera ben residual, la forma *preposició + article definit + quin*: *Entrè ena de mare e me setiè en somièr en quin mos auie dit adiu per darrèr còp* (CNLVA, 1993: 111), on *en quin* representa *en* [preposició] + *eth* [article definit] + *quin* (cf. nota 23 sobre la contracció de la preposició *en* i l'article definit masculí singular). Fabra, en referència al català, va comentar que «una altra falta que cal evitar curosament és la que consisteix a usar *el quin* en lloc de *el qual*», en frases del tipus *aquesta qüestió*, de la quina *hem parlat tantes vegades* (Fabra, 1988: 94), considerades «absolutament inadmissibles» (Fabra, 1981: 87). En el cas de l'occità, però, la qüestió es complica: perquè, de fet, sembla que hi pot haver dialectes on sí que la forma de relatiu pot prendre aquesta forma (cf. Mistral, II, 1979: 672) i perquè, a més, hi ha fluctuacions regionals entre *qual/quau* i *quin* (cf. Palay, 1980: 824) que ja afecten l'interrogatiu i que potser afectarien el relatiu en cas que les construccions amb *qual/quau* fossin habituals (sobre això, cf. nota 17). No podem afirmar de manera taxativa, doncs, si aquella construcció podria ser considerada com a lícita tenint en compte els fets exposats o bé si arribaria a l'aranès a través del català o de l'espanyol: tot i que la via de penetració meridional sembla prou probable.

19. Les consideracions de Calveras, que van en una direcció ben similar, són recollides per Solà (1972: 163).

20. «Atesa l'extensió social d'aquesta construcció, que no és d'avui i és prou documentada per escrit, jo no m'atreviria a proscriure-la del llenguatge corrent, si bé no l'admetria en els nivells de la llengua més correcta» (Badia, 1994: 367). Sobre aquesta qüestió, i en referència al català, Solà (2002: 2472-2473) recull part de l'informació que recollim també aquí sobre Fabra o Badia.

situacions que Fabra ja considerava com a normatives en el cas del català.²¹ En definitiva, ens haurem de demanar, doncs, si aquesta construcció (que permet, per cert, a l'aranès, en els casos preposicionals, d'estalviar-se sovint la distinció alibertina de *preposició + que* [-humà] i *preposició + qui* [+humà] sota el paraigües genèric de *preposició + article definit + que*)²² és realment una construcció pròpiament aranesa o bé importada. Si de veritat hi ha, com ha estat anotat en el cas del català (Badia, 1994: 366), una analogia a partir dels casos en què *article definit + que* és possible o bé una interferència de la llengua dominant.

Hi ha, doncs, pel que fa a la construcció esmentada un problema de —diguem-ne— genuïtat i acceptació normativa. Alhora, però, també, un problema de «visibilitat» que fa que no puguem destriar, arribat el cas, una estructura *preposició + article definit + que* d'una altra *preposició + que*. La limitació a la «visibilitat» que esmentem, en el cas que ens ocupa, ve a través de la preposició *en* (prou habitual en les construccions de locatiu), que, en contractar-se amb l'article *eth* en *en* en el cas que l'antecedent sigui singular en nombre i masculí en gènere,²³ provoca que no puguem distingir —en concret— *en + eth + que* de la combinació *en + que* si no és per l'accent gràfic (signe relativament fàcil d'ometre o d'aparèixer gratuïtament en molts textos aranesos).²⁴ D'aquesta manera, una oració com [18], en el nivell —per dir-ho així— profund, pot correspondre a dos esquemes diferents (exs. [25] i [26]):

[25] Aqueth miralh *en que* m'agradarie vedé-me. *Preposició + que*

[26] Aqueth miralh *en eth* [contracció: *en*] *que* m'agradarie vedé-me. *Preposició + article definit + que*

L'ambigüïtat provocada per *en* —preposició o preposició i article—²⁵ queda desfeta quan l'antecedent nominal, en el nivell de la flexió, ja no és masculí singular o quan la preposició ja no és *en* (com a [27], de gènere femení, o a [28], amb *de*): és aquí on confirmem sense ambigüïtats —i, en el nostre cas concret, en les estructures de contingut locatiu— l'aplicació de l'esquema

21. Reproduïm exemples d'Alibèrt. *Prenètz las que voldretz* (Alibèrt, 1976: 40, 1997: 570); *aicesta es la que canta melhor* (Alibèrt, 1976: 274); *la qui parla melhor* (Alibèrt, 1976: 79) no és altra cosa que una substitució superficial de *que* per *qui* (testimoniada en agenès en tant que tret de transició al gascó) que ha de ser considerada *la que canta melhor*: l'alteració superficial de *que* en *qui* és especialment generalitzada en algunes zones sudorientals del domini occità, i sembla que la causa seria l'extensió del conegudíssim *que* enunciatiu gascó i —en conseqüència— l'intent d'evitar la confusió de la partícula que acabem d'esmentar i la forma *que* de relatiu.

22. La distinció és a Alibèrt (1976: 78-79). Però la distinció en qüestió es produeix només en el cas, limitat en ocurrència, que s'utilitzi la combinació *preposició + pronom relatiu*: sovint l'occità general opta per *que* genèric i facultativa duplicació —segons el cas— en l'oració subordinada de relatiu (cf. infra el cas del *que* genèric en el relatiu locatiu). En el cas de l'aranès formal, no han de sonar estranyes —segons la neutralització de l'oposició esmentada en la normativa alibertina— oracions del tipus *er òme deth que parlaue* i alhora *er ahèr deth que parlaue*, que poden aparèixer fins en l'oral.

23. En el cas de la preposició *en* «amb l'article singular masculí la contracció pren la forma *en*, de manera que es confon enterament amb la preposició sense article» (Coromines, 1990: 70).

24. En català, la representació gràfica del pronom relatiu «tònic» *què* va acompanyada, indefugiblement, de l'accent gràfic per ser distingit del «feble» *que* (Fabra, 1981: 85). En aranès, però, un cop vistos els textos, s'evidencia que l'aparició de l'accent gràfic no és cosa clara; i es poden trobar, adés exemples de «feble» accentuat gràficament, adés exemples de «tònic» sense accentuar, malgrat el que digui la normativa ortogràfica aranesa (Comission de Còdi Lingüistic (CCL), 1999: 13).

25. A la qual no podem penjar l'etiqueta de causant de la construcció *preposició + article + que*, per cert. Sembla inversemblant que una hipotètica desaglutinació injustificada de l'article en aquests casos de *en* pugui arribar a provocar una presència general de l'article definit després d'altres preposicions. No sembla factible que, després que *en* s'interpreti *en eth* sent només preposició, això ens mení a un canvi generalitzat en les altres estructures preposicionals de relatiu.

preposició + article + que, que, de fet, fa acte de presència —com ja hem dit— en tants altres casos de relatius encapçalats per preposició que ja no són de contingut locatiu (exs. [29]-[33]):

- [27] era carta *ena que* [*en + era + que*], damb aqueth estil de consumada burocràcia, eth Departament d'Ensenhament [,] m'anonciaue qu'era mia sollicitud auie estat aprovada (CNLVA, 1996: 14)
- [28] uns cremalhs *des que* [*de + es + que*] penjaue un caudèr de coeire (CNLVA, 1993: 29)
- [29] es autes dossièrs *des que* [*de + es + que*] mès s'a parlat (Eth Diari, 4-II-1999)
- [30] d'aqueth armari dera ròba vielha *deth que* [*de + eth + que*] tostemp *ne* malparlaue (CNLVA, 1994: 110)
- [31] eth numèro *ath que* [*a + eth + que*] i èren abonats (Generalitat, 1990: 63)
- [32] com un disc ralhat [,] *ath que* [*a + eth + que*] se li acaben es piles (CNLVA, 1994: 14)
- [33] ua grana hèsta en batèu *damb eth que* viatjaue (CNLVA, 1994: 24)²⁶

Després de preposició forta o de locució preposicional, el català (Fabra, 1956: 93) o el castellà prefereixen la construcció *preposició + article + qual/quals*.²⁷ Aquest mateix ús s'imposa, a la pràctica, en aranès (exs. [34]-[36]: locatius. O [39]-[41], d'altres casos), malgrat que això no sigui fet explícit en la normativa occitana.²⁸ També, però, en aquests casos, i també en el locatiu que ens ocupa, pot també —com en l'espanyol— fer acte de presència la construcció *preposició + article + que*, encara que sigui de manera potser més limitada (exs. [37]-[38]):²⁹

- [34] der armari de sies claus, *ath torn deth quau* [,] se i trobauen des de documents deth sègle XIV enquia shades (CNLVA, 1994: 17)
- [35] es basses límpies [sic] e transparentes *peth dessús des quaus* ara i transcorrie era carretèra (CNLVA, 1996: 17)

26. A propòsit del que dèiem fa un moment, sobre l'ambigüitat de *en*, podríem reformular aquesta frase en format «locatiu», per exemple, de les següents maneres (a banda de *ua grana hèsta en batèu que viatjaue*, cf. nota 34): *ua grana hèsta en batèu en que viatjaue* (*preposició + article + que*) o bé *ua grana hèsta en batèu en qué viatjaue* (*preposició + que*). No tindriem cap altra diferència, en l'escrit, com comentàvem, que l'accent gràfic.

27. En castellà, evidentment, *cuales*. Sobre el castellà, cf. Bello (1982: 317-318), per exemple. Sobre la qüestió de les preposicions fortes, locucions o —genèricament— «grups llargs» en el cas del relatiu català, cf. Solà (2002: 2473-2474).

28. En occità, com hem comentat més amunt, cf. nota 17, l'ús de la construcció *article + qual/quau* és més aviat limitat. No és ús recomanat ni obligatori, sinó —en la gramàtica alibertina— una simple possibilitat més de les diverses possibilitats que s'hi exposen (cf. Alibèrt, 1976: 80). Sí que després de preposició forta sembla que l'occità, posat a triar entre *qué* i *article + qual/quau*, prefereix la segona opció (cf. ex. [23]). Tot i això, fins en aquests casos, diríem que l'occità prefereix el relatiu genèric *que* i una duplicació en l'oració relativa; més endavant farem referència a aquest tipus de construcció.

29. Queden per explorar, encara, els aspectes que fan referència a les condicions que regeixen la distribució i l'alternança entre les diverses possibilitats de relatiu preposicional més enllà del cas de les preposicions fortes o les locucions prepositives; o, si volem, de les condicions de distribució dels «relatius sinònims» (Bello, 1982: 314) que puguem tenir davant. Podríem hipotetitzar que la combinació *article + qual/quaus* apareix en l'aranès formal —posem per cas— de forma més habitual (o, en definitiva, en quantitat més elevada) en les oracions relatives de tipus explicatiu: en això confirmariem, altre cop, la coincidència amb el català i el castellà. Però la limitació més gran sembla aparèixer —més aviat— en els casos de manca de règim preposicional (el mateix passa amb *article + que*), on la construcció es deixa veure de forma més puntual: potser perquè l'ús i abús pretensament «cultista» de la formulació *article + quau/quaus* hi resulta més útil per evitar les construccions «amb duplicació» que esmentarem més avall amb *que* genèric de la resta de l'occità. Diguem clar que, per ara, tot indica que els materials de què disposem són encara insuficients per donar unes coordenades generals referents a contextos en joc que vagin més enllà de preposicions febles i fortes o locucions prepositives

- [36] auem arthenhut aguesta realitat, *ath deuant dera quau* un demore perplèxe (Montoya, 1999: 22)
- [37] en tot representar escultures faliques, *ath torn des que* s'inmolauen es sacrificis (CNLVA, 1994: 18)
- [38] un grapat d'òmes *entre es que i* regessie [,] un de plan vesit (CNLVA, 1994: 22)
- [39] se detècte ena Val d'Aran ua tendéncia *segon era quau* es generacions mès joenes aumenten eth sòn nivèu d'estudis (CED, 2002: 24)
- [40] concedim e confirmam eth capítol *segontes eth quau* es òmes dera Val d'Aran possedissen es tèrres (OFEA, 2000: 11)
- [41] ua longa estona, *pendent era quau* m'expliquèc es dures condicions de vida deth sòn pòble (CNLVA, 1996: 18)

3. QUE RELATIU OMNIBUS. RECAPITULACIÓ

Un dels recursos habituals en català, en el cas de les oracions de relatiu, consisteix en —segons les paraules de Fabra— «construir la proposició de relatiu com si fos una proposició independent (on l'antecedent es troba naturalment representat per un pronom personal feble) i enllaçar-la amb l'antecedent mitjançant el mot *que*» (Fabra, 1981: 88-89): aquest tipus de construccions, propi de la «llengua parlada» (Fabra, 1988: 95), Fabra només el considera tolerable en allò que ell anomena «l'estil col·loquial» (Fabra, 1981: 88-89).³⁰ I, com si es tractés de seguir la normativa fabriana, en l'aranès escrit o formal aquestes construccions —i ens referim al cas del locatiu, però també a d'altres de relatiu— són generalment evitades, tot i que són vives en el nivell oral.

- [42] (Que) i a ua boca *qu'en* ges un shinhau d'aigua
- [43] (Que) i a ua boca *d'a on* ges un shinhau d'aigua

En l'aranès oral els exs. [42] i [43] són possibles: pronom adverbial *on* (o, pròpiament, segons el que hem vist més amunt, *a on*, amb preposició aglutinada) i formulació mitjançant *que* i duplicació pronominal posterior. Ara bé: només [43] seria solució pròpia de l'aranès amb pretensions formals. I aquí és on l'aranès divergeix ja clarament, a través de la pràctica, de la normativa alibertina. Mentre que en català s'ha instaurat un sistema que consolida una mena de divorci entre la llengua normativa (que refusa aquell *que* connector amb duplicació) i la llengua oral (on aquell *que* no és gens estrany), Alibèrt no s'oposa a aquest tipus de formulació: fins al punt que, en la seua gramàtica, planteja les dues possibilitats i les sanciona com a normatives. La primera, la «construcció normala» amb els relatius *qui, que, qué, qual, lo qual, dont, ont*.³¹ La segona, la «construcció amb *que* precisat per un pronom o un adverbí pronominal conjunts al verb o un pronom possessiu» (Alibèrt, 1976: 313).³² Així, Fabra, rebutjaria construccions com [44], però en occità resulta ser igualment vàlid [45] com [46]:

30. És el que en algun altre indret s'ha catalogat de «sistema de la llengua oral» (Solà, 2002: 2532).

31. On *qual* no articulat ve a jugar el paper de *qui* àton o tònic, sense règim preposicional o amb règim preposicional: ús de *qual* corresponent a *qui*, força estès en occità (cf. Teulat, 1976: 44, Alibèrt, 1976: 79, Mistral, II, 1979: 669).

32. Fabra no s'ocupava de tractar la qüestió del possessiu i es limitava a comentar el cas de la duplicació pronominal. Tanmateix, ja Solà (2002: 2533) inclou algun d'aquests casos; com en l'exemple 82i (*la noia que*

- [44] la regió *que hi* hem passat les vacances
 [45] la region *que i* avèm passat lei vacanças (Martin / Moulin, 1998: 71)
 [46] la region *ont* avèm passat lei vacanças

Alibèrt no precisa quan és necessària la duplicació i quan no n'és (i més encara: si n'és), i no n'explicita les condicions d'aparició. De tal manera que, en la normativa occitana, són normatius els exs. [47] o [51] però també [48] i [52]. Ens trobem, en definitiva, en un cas de flexibilitat total. Que es redueix, a la pràctica, a allò que és usual en el català oral (exs. [49] i [50]): l'absència de duplicació en cas d'absència d'ambigüitat (exs. [47] i [51] per [48] i [52]), i simple connector *que* —sense duplicació ni tampoc preposició prèvia— quan el context no pot suposar engany (ex. [53]) o quan, com ja s'ha dit a propòsit del català, hi ha possibilitat de deducció a partir «del context lingüístic o pragmàtic» (Solà, 2002: 2533): principi d'economia, en definitiva.³³

- [47] L'ostau *qu'* es intrat (Martin / Moulin, 1998: 70)
 [48] L'ostau *qu' i* es intrat (Martin / Moulin, 1998: 70)
 [49] La casa *que* viu el meu germà (Viaplana, 1981: 182)
 [50] La casa *que hi* viu el meu germà (Viaplana, 1981: 182)
 [51] Lo país *que* nasquèri (Martin / Moulin, 1998: 71)
 [52] La maison *que i* siáu naissut (Toscano, 1998: 53)
 [53] Lo camin *que* son venguts (Martin / Moulin, 1998: 71)³⁴

L'occità, en resum, disposa d'una forma *que*, que ha estat catalogada per alguns lingüistes occitans *relatif omnibus* (Bec, 1973: 96) pel fet que pot aparèixer en les situacions més diverses, que actua també en el camp del relatiu locatiu³⁵ (al costat, si s'escau, de dues grans pronominalitzacions: *i*, indicant destinació o situació estàtica, i *en* indicant provenença),³⁶ i que és perfectament propi de la llengua normativa i fins ben present en la producció literària. Aquest *que*, com ja hem dit, és evitat en el cas locatiu (i, de fet, en tants altres que la normativa catalana no considera lícits) en aranès escrit, que opta —en definitiva— per un inventari força similar al del català normatiu, com veurem tot seguit.

el seu germà treballa a l'ajuntament), que podem posar al costat d'algun exemple d'Alibèrt: *un òme que sa man drecha èra seca* (Alibèrt, 1976: 313-314).

33. A la gramàtica d'Alibèrt, de fet, s'inclou ja *que* com a relatiu locatiu en les condicions en què la seua aparició resulta «poc definida» (Solà, 2002: 2477) en català i castellà, encara que sigui implícitament i a través de l'exemple amb genèric següent: *l'endreit qu'anam* (Alibèrt, 1976: 79).

34. La frase en qüestió, de fet, pot correspondre a alguna —com 16a— de Solà (2002: 2479) amb repetició de règim preposicional (no seria, en absolut, estrany *pel camin que son venguts*) però també a —posem per cas— una funció de subjecte de l'antecedent: *lo camin que son venguts èra la rota de Murèth*.

35. No hi ha problema, per tant, en occità, per adjudicar a *que* la funció de circumstancial locatiu (cf. Solà, 1972: 110): cf. nota 33.

36. Sense entrar ara en el contrast entre el català i l'occità en la qüestió pronominal pel que fa —en especial— a la qüestió de la natura «màximament econòmica» de l'estratègia (Solà, 2002: 2532), ni en les tendències que segurament separen una i altra llengua en l'oral en aquest aspecte (ja hem dit diversos cops que no entràrem en les qüestions d'aquest tipus), diguem que aquesta mateixa estructura genèrica (*que* i possible duplicació) que venim d'esmentar ha passat al francès d'Occitània. Construccions com [a] de l'occità passen a d'altres com [b] en el francès catalogat de «regional»:

- [a] *Lo país que n'en tornam* (Martin / Moulin, 1998: 71)
 [b] *La maison que j'en viens* (Nouvel, 1975: 8)

L'aranès escrit, d'entrada, presenta la construcció *a on*, que pot ser encapçalada per preposició: en això coincideix amb el català, i també amb l'occità general, *on* —malgrat la presència d'aquell *relatif omnibus*— la forma *ont* (en la variant formal que sigui) resulta prou habitual.³⁷ A banda, però, utilitza sovint les formulacions *preposició + qué*, *preposició + article definit + quau* i —fins i tot— *preposició + article + que*, producte d'analogia o d'interferència.³⁸ Formulacions que l'occità general o alibertí, tanmateix, sembla que prefereix evitar i que tal volta són especialment poc habituals en la funció de locatiu (tot i que potser més corrents en altres contextos preposicionals).³⁹ Així, si occità i català són dues llengües amb un mateix comportament de base oral —en totes dues, en l'oralitat, són presents les construccions amb *que* i possible duplicació—, la diferenciació els arriba a través de la llengua normativa. Exportant, doncs, la terminologia sociolingüística de Kloss⁴⁰ sense voluntat de forçar-la en excés, mentre català i occità no tenen un comportament diferenciat dels usos del relatiu locatiu «per distància» sí que el tenen «per elaboració». Dins d'aquest context, l'ús escrit de l'aranès sembla bastit a partir de la referència de la llengua normativa catalana (i potser de l'espanyola, que coincideix en bona part, en el punt que ens ocupa, amb el català)⁴¹ i de l'oblit de la norma d'Alibèrt. L'aranès, doncs, d'ençà del moment que accedeix a l'ús escrit, d'ençà que hauria d'acollir-se a la norma del conjunt de la seua llengua, comença d'allunyar-se'n en la seua pràctica formal. La seua norma, en l'aspecte que ens ha ocupat al llarg de les pàgines anteriors, és una norma implícita. Que no coincideix amb la norma —ara ja explícita— de l'occità alibertí.

5. BIBLIOGRAFIA CITADA I REFERÈNCIES DELS EXEMPLES

- Alibèrt 1976 ALIBÈRT, LOÍS (1976² [1935]): *Gramatica Occitana segon los parlars lengadocians*. Montpelhièr: Centre d'Estudis Occitans. 532 p.
- Alibèrt 1997 ALIBÈRT, LOÍS (1997⁶ [1966]): *Dictionnaire Occitan-Français selon les parlars languedociens*. Tolosa: Institut d'Estudis Occitans. 712 p.
- Badia 1994 BADIA, ANTONI M. (1994): *Gramàtica de la Llengua Catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica*. Barcelona: Proa. 880 p.
- Bec 1973 BEC, PÈIRE (1973): *Manuel Pratique d'Occitan Moderne*. París: Picard. 220 p.
- Bello 1982 BELLO, ANDRÉS (1982 [1847]): *Gramática Castellana*. Madrid: Edaf. 380 p. [Sense indicació de número d'edició].
- Birabent / Salles-Loustau 1989 BIRABENT, JEAN-PIERRE / SALLES-LOUSTAU, JEAN (1989): *Memento Grammatical du Gascon*. Pau: Escòla Gaston Febus; Nosauts de Bigòrra; Cercle Occitan de Tarba. 152 p.

37. S'explicita sovint, en les gramàtiques occitanes, la correspondència del francès *où* (o de formes preposicionals tipus *lequel* o les aglutinades *duquel*, *auquel* i paradigmes respectius: cf. nota 17) amb les possibilitats de *que omnibus*. A vegades, però, aquesta correspondència sembla una voluntat de diferenciació, via elaboració, amb el francès.

38. I, encara, *preposició + article + quin*, més reduïda, però igualment present. Cf. nota 18.

39. No deu resultar pas fruit de la casualitat que en la gramàtica d'Alibèrt, els exemples de *qué* o *qual* en règim preposicional, en el moment dels exemples, no corresponguin a casos locatius i que, en canvi, en el moment de parlar de la construcció de relatiu *que + duplicació* en comencin d'aparèixer —i seguits— diversos exemples. Teulat (1976: 44) només cita, justament, en funció locativa, els casos de *que i ont*.

40. Recollida, per exemple, per Lamuela (1994: 11).

41. Amb un argument a favor, tot i que suspecte, com la construcció *preposició+article+que*.

- Caudéran 1861 CAUDERAN, Abbé [sic] (1861): *Dialecte Bordelais. Essai Grammatical*. Pau: Princi Néguer. 64 p. [Reimpressió s. d.].
- CCL 1999 Comission de Còdi Lingüistic (1999): *Normes Ortografiques der Aranés*. Vielha: Conselh Generau d'Aran. 15 p.
- CED 2002 Centre d'Estudis Demogràfics (2002): *Joeni d'Aran. Caracteristiques sociodemografiques dera joenessa ena Val d'Aran segontes era estadistica de poblacion de 1996*. Vielha: Conselh Generau d'Aran. 66 p.
- CM 1984 Comission de Mèstres (1984): *Libre de Lectura*. Lleida: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 93 p.
- CNLVA 1992 Centre de Normalisacion Lingüistica dera Val d'Aran (1992): *Arrepervèris*. Lleida: Pagès Editors. 200 p.
- CNLVA 1993 Centre de Normalisacion Lingüistica dera Val d'Aran (1993): *2au. Concors Literari de Narracion 1992*. Lleida: Pagès Editors. 132 p.
- CNLVA 1994 Centre de Normalisacion Lingüistica dera Val d'Aran (1994): *De quan panèren un peishic de país*. Lleida: Pagès Editors. 126 p.
- CNLVA 1996 Centre de Normalisacion Lingüistica dera Val d'Aran (1996): *Literatura de Casa Nòsta*. Lleida: Pagès Editors. 174 p.
- Coca 2000 COCA, Joaquim (2000): *Era Val d'Aran. Istòries e paisatges*. Barcelona: Viena. 83 p.
- Coromines 1990 COROMINES, Joan (1990): *El Parlar de la Vall d'Aran. Gramàtica, diccionari i estudis lexicals sobre el gascó*. Barcelona: Curial. 773 p.
- Daulon 1977 DAULON, Louis (1977): *Grammaire Gasconne. Parler du Haut Comminges*. S.l.: Escolò dera Pireneos. 145 p. [Mecanografiat].
- DCVB ALCOVER, Antoni M. / MOLL, Francesc de B. (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Ciutat de Mallorca: Moll. 10 vol.
- DECat COROMINES, Joan (1980-1991): *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Curial; La Caixa. 10 vol.
- Eth Diari *Eth Diari. Huelheton diari d'Aran*. Vielha: Centre d'Estudis Vivència Aranesa; Aula Euròpa des Pirinèus. [Diari].
- Fabra 1954 FABRA, Pompeu (1954): *Converses Filològiques. Vol. II: Morfologia. Primera part*. Barcelona: Barcino. 88 p.
- Fabra 1981 FABRA, Pompeu (1981⁸ [1918]): *Gramàtica Catalana*. Barcelona: Aqua. 194 p.
- Fabra 1982 FABRA, Pompeu (1982 [1912]): *Gramàtica de la Llengua Catalana*. Barcelona: Aqua. 480 p. [Reimpressió].
- Fabra 1988 FABRA, Pompeu (1988¹³ [1956]): *Gramàtica Catalana*. Barcelona: Teide. 204 p.
- Fernández 1985 FERNÁNDEZ, José Ramon (1985): *Gramática Histórica Provenzal*. Oviedo: Universidad de Oviedo. 556 p.
- Generalitat 1990 Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (1990): *Istòries de [sic] Aran*, Barcelona: Generalitat de Catalunya. 112 p.
- Grosclaude 1977 GROSCLAUDE, Miquèu (1977): *Lo Gascon Lèu e Plan*. Paris: Omnivox. 203 p.
- Hourcade 1986 HOURCADE, André (1986): *Grammaire Béarnaise*. Pau: Los Caminaires. 360 p.
- Lamuela 1994 LAMUELA, Xavier (1994): *Estandardització i Establiment de les Llengües*. Barcelona: Edicions 62. 175 p.
- Lespy / Raymond 1998 LESPY, Vastin / RAYMOND, Paul (1998² [1887]): *Dictionnaire Béarnais Ancien et Moderne*. Pau: Marrimpouey. 662 p.
- Martin / Moulin 1998 MARTIN, Guy / MOULIN, Bernard (1998): *Grammaire Provençale*. Ais de Provença: Comitè Sestian d'Estudis Occitans; Centre Régional d'Etudes Occitanes Provença. 192 p.

- Mistral 1979 MISTRAL, Frederic (1979 [1887]): *Lou Tresor dóu Felibrige*. Rafèla: Marcel Petit Culture Provençale et Méridionale. 2 vol. [Reimpressió].
- Montoya 1999 MONTOYA, Jèp de (1999): *Vademecum Aranense. Era Val d'Aran a trauèrs dera sua lengua (sègles XII-XX)*. Lleida: Conselh Generau d'Aran. 1331 p.
- Montoya 2000 MONTOYA, Jèp de (2000): «Prològ». CALZADO, Melquiades: *Es Compdes de Vielha*. Vielha: Conselh Generau d'Aran, p. 7-9.
- Nouvel 1975 NOUVEL, Alain (1975): *L'Occitan sans Peine*. Chennevières-sur-Marne: Assimil. 439 p.
- OFEA 2000 Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés (2000): *Era Querimònia*. Vielha: Conselh Generau d'Aran. 22 p.
- Palay 1980 PALAY, Simin (1980³ [1932-1934]): *Dictionnaire du Béarnais et du Gascon Modernes*. Pau: CNRS. 1053 p.
- Rohlf 1977 ROHLFS, Gerhard (1977³ [1935]): *Le Gascon. Etudes de Philologie Pyrénéene*. Pau: Marrimpouey; Tübingen: Niemeyer. 252 p.
- Ronjat 1980 RONJAT, Jules (1980 [1937]): *Grammaire Istorique [sic] des Parlers Provençaux Modernes. Vol. III: Morphologie et formations des mots. Notes de Syntaxe*. Ginebra: Slatkine Reprints; Marselha: Laffitte Reprints. 651 p. [Reimpressió].
- Solà 1972 SOLÀ, Joan (1972): *Estudis de Sintaxi Catalana*. Vol. 1. Barcelona: Edicions 62. 176 p.
- Solà 1990 SOLÀ, Joan (1990): *Lingüística i Normativa*. Barcelona: Empúries. 141 p.
- Solà 2002 SOLÀ, Joan (2002): «Les subordinades de relatiu». SOLÀ, Joan / LLORET, Rosa M. / MASCARÓ, Joan / PÉREZ-SALDANYA, Manuel (dirs.): *Gramàtica del Català Contemporani. Vol. 3: Sintaxi*. Barcelona: Empúries, p. 2455-2565.
- Teulat 1976 TEULAT, Rogièr (1976): *Mémento Grammatical de l'Occitan Référentiel*. L'As-tarac: Cap e Cap Edicions Occitanas. 111 p.
- Toscano 1998 TOSCANO, Renat (1998): *Gramàtica Niçarda*. Pau: Princi Néguer. 160 p.
- Vergés 1998 VERGÉS, Frederic (1998³ [1991]): *Petit Diccionari castelhan - aranés (occitan) - catalan - francés. Aranés (occitan) - castelhan - catalan - francés*. Vielha: Conselh Generau d'Aran. 347 p.
- Viaplana 1981 VIAPLANA, Joaquim (1981): *Elements per a una Gramàtica Generativa del Català. Relativització i temes annexos*. Barcelona: Edicions 62. 302 p.

RESUM

Aquest treball tracta d'establir l'inventari de les formes de relatiu amb funció local usades en la producció escrita en occità a la Vall d'Aran. En aranès escrit són corrents les construccions *preposició + article + quau* i *preposició + qué* (ambdues normatives en català però més aviat arcaïques en occità i d'ús escàs en aranès oral) i fins i tot *preposició + article + que* (corrent en espanyol, però no admesa en la normativa catalana ni occitana en certes condicions). Paral·lelament, l'aranès escrit evita la construcció amb *que* conjuntiu i duplicat en la frase subordinada, construcció habitual en l'oralitat i normativa en occità, malgrat no ser admesa per Fabra. La qüestió dels relatius amb funció local mostra, per les tries, com l'occità de la Vall d'Aran s'allunya dels patrons gramaticals de l'occità general per apropar-se als de les llengües més meridionals: català i espanyol.

MOTS CLAU: occità aranès, sintaxi, relatiu

ABSTRACT

This paper is an attempt to establish the number of written local relatives in the Occitan of the Valley of Aran. In written Aranese, we commonly find the constructions *preposició + article + quau* and *preposició + qué* (both normative in Catalan, but in fact archaic in Occitan and rarely used in spoken Aranese) and also *preposició + article + que* (common in Spanish, but not allowed in certain contexts in normative Catalan or Occitan). Parallel to this, written Aranese avoids the construction with duplicated connective *que* in subordinate clauses, a construction that frequently occurs in spoken and normative Occitan despite being proscribed by Fabra. Patterns of usage of local relatives show that the Occitan spoken in the Valley of Aran diverges from the grammatical patterns of General Occitan and approximates to the languages spoken further south: Catalan and Spanish.

KEY WORDS: Occitan Aranese, syntax, relative.